

Poštnina pavšalirana.

Leto XXII

**Šoli, mladini
in učiteljstvu!**

Slovenski Učitelj

**Urednik
Fort. Lužar**

**Glasilo jugoslovanskega
krščanskega učiteljstva**

Vsebina:

O samotvornem pouku. Iv. Štrukelj	1
O računstvu za ravnovesje v gospodarstvu. F. Lužar	4
Pomožnošolski otrok v svojih psihičnih posebnostih. A. Lebar	10
† Jernej Ravnikar. Ivan Lapajne	17
Organizacija kmetijsko-nadaljevalnih tečajev .	18
Listek	21
Kultura in književnost	23
Društvena in stanovska kronika	24

**1921
Številka 1**

Sklad Slomškove zveze.

Odlasek Minka, učiteljica	K	40.—
Jevnikar Lovro, učitelj	»	80.—
Jamšek Ernestina, učiteljica	»	40.—
Petrič Fran, učitelj	»	20.—
Šeme Ana, učiteljica	»	50.—
Šeme Helena, učiteljica	»	50.—
Zemme Frančiška, ravnateljica	»	20.—

Skupaj . . K 300.—

Današnji izkaz	K	300.—
Prej izkazanih	»	3119-90

Skupaj . . K 3419-90

V Ljubljani, dne 31. januarja 1921.

A. Pirc.

»Slovenski Učitelj« izhaja sredi vsakega meseca. Uredništvo (F. Lužar) je v Ljubljani, Glinška ulica 5/I. Upravištvo (Jul. Slapšak) je v Mostah pri Ljubljani. Naročnina znaša 50 K, društvena članarina je 70 K. Vsak društveni član mora biti naročnik lista. Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije in naročnino pa upravištvo.

Last »Slomškove zveze«. — Oblastem odgovoren I. Labernik, učitelj na Rakovniku.
Tiska »Jugoslovanska tiskarna« v Ljubljani.

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA KRŠČANSKEGA UČITELJSTVA

LETO XXII. LJUBLJANA, 15. januarja 1921.

ŠT. 1.

O samotvornem pouku.

lv. Štrukelj.

Ni pojava brez vzroka. Tudi pojav po šoli delavnici mora imeti svoj vzrok. Iščejo ga v ustroju sedanje šole, ki jo zovejo učilnico. Šola učilnica preživlja laskavo hvalo pa tudi ostro kritiko; tako pri nas in drugod. O nji razpravljajo strokovnjaki in nestrokovnjaki; vsakdo se zaganja vanjo in sodi o nji po svoje: delavec, kmet, inteligent.

Za nas učitelje je v prvi vrsti merodajna sodba mož strokovnjakov in pa mož učenjakov; zameriti pa tudi ne gre sodbe ljudstva in to iz praktičnih ozirov. Čujmo sodbo moža strokovnjaka!

Kerchensteiner je učiteljstvu znan. Kako sodi on o nemški šoli učilnici? »V nemškem cesarstvu ima malokdo pravo sliko o uspehih izobraževalnega dela naših številnih, marljivih učiteljev. Pri nas na Bavarskem pa, kjer imamo 7 letno vsakdanjo šolsko obveznost z obvezno odpustno preizkušnjo, ki ji sledi triletna nedeljska šola tudi z obligatno preizkušnjo, poznamo to sliko.

Slika je naravnost obupna! Z znanstveno snovjo lepo patinirane 13 letne otroške glave stoje pri reviziji koncem 16. leta kot svetlo polikani bakreni — votli kotlički. Patina ji je bila zanič. Tri leta praktičnega življenja so zadostovala, da je odletela. Ko sem pred 9 leti opazil ta kričeči kontrast med obema šolama, in ko sem videl, kako najboljši učitelji iščejo z bolešijo in žalostjo vzrokov po izgubljenih sadovih življenjskega dela, sem bil prepričan, da je sedanje ljudsko-šolsko delo, stremeče po obilici znanja — Danaidino delo!« In pri nas?

Ne trdim preveč, če rečem, da je še slabše. Spomnim samo na uspehe naše ponavljavne šole! Pa kako bi tudi na posnetku boljše biti moglo! Naša šola je vendar posnetek nemške. Jasno tedaj: original slab — posnetek še slabši! Kje tiči vzrok?

V načinu poučevanja. Kakor v srednjem veku, tako še danes vbijamo v glavo točno predpisano obilico vednosti po vseh mogočih in nemogočih metodah receptivnosti. In produktivnost? To pa skoraj ubijamo in ji ne pustimo na površje. Pa ne samo način poučevanja je slab, tudi smoter je za nič. Nov sistem na plan! Vzgajati učence po samotvornosti za samostojnost in jih usposobljati, da si bodo znali pomagati v življenju s pripomočki, ki jih jim nudi življenje v obilni meri. Ne znati, ampak umevati! bodi geslo sedanje šole. Pa skoraj bi bil pozabil navesti sodbo slavnega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja o naši šoli. Preden nadaljujem, čujmo, kaj pravi on o nji? Vzeto iz knjige »Moje življenje«.

On piše: »Šola mi je bila najhujši sovražnik. Še zdaj sem teh misli, da so za zmirom zavržene in izgubljene vse brezštevilne ure, ki sem jih zehaje predolgočasil, na oguljeni klopi, pred učiteljem, ki ga nisem maral. Učitelj mi je bil zopern edino-le zato, ker je bil učitelj. Če bi se bil pogovarjal z njim doma, ali na cesti, bi ga imel najbrže od srca rad. Priskutnost šolska je bila v ozračju, je bila vzduhu, ki je smrdel po plesnobi, po cma-kasti zapovedi: »Roke na klop!« Sošolci, tudi moji najljubši prijatelji, so se mi zdeli čisto izpremenjeni, komaj da so prestopili prag; dišali so po plesnobi, v obraz so bili bledikasti, čemerni in hinavski. Morda sem bil tako spremenjen tudi sam. Dobrega tovariša sem imel, ljubeznivega, blagega fanta; ko je stopal iz šole, je raztrgal in razceftral na drobne kose vse šolske knjige ter jih pomendral v blato.

Kar me je veselilo in modrilo, ni smelo biti v nobenem stiku s šolo. Knjiga, ki mi jo je priporočil učitelj, je izgubila takoj vsako veljavo; bral sem jo, če sem jo brati moral; kajti že je dišala po plesnobi. Imel sem grd občutek, da je šola z vsemi svojimi pritiklinami ena sama velika krivica, ki je nihče ni bil nalašč postavil na svet, temveč je kakor podedovan greh, od vsega začetka ponevedoma storjen in od roda do roda neusmiljeno kaznovan. Ječa in prisilna delavnica klestita odraslo drevje, šola pa krivenči, pretvarja in pači voljne mladike, tako da jablan ni več jablan, temveč zopernaturna spaka. Kdor je bil kdaj okusil ječo, sanja še v poznih letih vzdihovaje o zaklenjenih durih, o trdi postelji, o samotnih nočeh; človek sanja o zdavnaj preboleli bolezni, najhujše pa so šolske sanje, ki preganjajo siromaka do sivih las in do smrti. Bela cesta, polje in gozd, skriti lazi in dremotni gaji — tam je življenje posuto s pisanimi sanjami, kakor loka s cvetjem. V šoli pa: Učiteljev glas, plesnobni vzduh, zategnjeno, nosljajoče blebetanje sošolcev, solzave, mrkogledih naukov polne poyesti iz berila — vse je kapalo neprestano, kakor gnusne črne kaplje v čisto posodo mojih sanj; prav tako mi je bilo, kakor da bi mi ob lepem dnevu curljala rumena lužnica v čevlje.

Ali ste slišali že kdaj hujšo obsodbo? Še hujša je kot ona znana Pestalozzijeva. Morda je za sedanjí čas nekoliko pretirana, ker od tiste dobe, ko je Ivan Cankar pohajal šolo na Vrhniki, smo menda le korak naprej. Da bi bili že dva koraka, tega pa si ne upam trditi, če pomislim, kako ravnamo še vedno z učenci začetniki. Ne mine par tednov šolskega leta, že s polno paro beremo, formuliramo stavke, pišemo, računamo. Pa tudi sedeti in molčati že zna naša nadebudna mladina. In razredničarka je morda celo ponosna na ta velikanski uspeh (tekom) par kratkih tednov? — O sancta simplicitas! Žalibog, da je tako! Kakor znano, je duševno delo odvisno od razvitka čutil. Čutila: oko, uho, jezik, roka — to so duševna orodja. Pa še preden je vse to orodje vsaj nekoliko urejeno za rabo, že se trudimo, da bi oko pravilno opazovalo, uho vse dobro slišalo, jezik pravilno govoril, roka pravilno pisala. In kaj pravi Wetekamp? »Erst müssen die Werkzeuge des Geistes gebildet werden, bevor er mit ihnen arbeiten kann.« Prav pravi. Do te skušnje bi se bili prikopali

pa že tudi sami lahko. Saj so nam lep zgled nekoliko starejši otroci, ki se z lahkim trudom prisvoje v kratkem času vse ono, kar mlajšim dela take težave. Zakaj neki? No, zakaj — pač ni težko uganiti! Čutila so jim bolj razvita. Tedaj imajo oni prav, ki zahtevajo, da se pričenejša šolska obveznost z osmim letom starosti? Popolnoma prav!

Da bi boljše šlo, so učeni možje vpeljali v šolo — nazorni nauk in z njim tudi slike. Res, da momentano slika nekoliko poživi razred; reakcija pa je kmalu tu. Zakaj? Še odrasli ne moremo dolgo opazovati eno in isto točko. V cerkvi one pobožne duše, ki najbolj verno gledajo govornika na prižnici, zadremlejo najprej; še same ne vedo kdaj. To je opravičljivo s fiziološko-psihološkega stališča; človeka, ki stremi dalj časa v eno in isto točko, obide hipnotično spanje. Tudi v šoli se pojavi včasih zdehanje. Ste li že pomislili — odkod to izvira? Težko, da bi bili zadeli pravo. Ni vselej kriva slika! Vendar take slike, kakršne so sedaj v rabi, niso na mestu. Vzemite v roko knjigo ter se vsedite ž njo v klopi sredi razreda. Knjigo denite pred oči in opazujte, kako velik prostor vam zakrije na sprednji steni, kamor navadno obešate slike iz nazornega nauka. Če ta poskus naredite iz zadnje klopi, imate še lepši dokaz za to, kar hočem povedati sedaj. Da bi si učenci mogli sliko dobro ogledati, bi morala biti tako velika, kolikoršen prostor nam zakrije knjiga na prvi steni, ako jo držimo v zadnji klopi pred očmi. »Tako — takih slik pa ni,« boste morda odgovorili, »in bi bile tudi prenerodne.« Res je; tudi jih prav nič treba ni. Preveč so tudi te. Povem dogodek, ki ga je doživel menda Wetekamp sam. Poslušal je v razredu pri nazornem pouku. Učenci so odgovarjali na učiteljeva vprašanja točno in gladko. Tudi učenec v zadnji klopi se je vrlo odrezal. Wetekamp stopi k njemu in opazuje sliko, »tega ne vidi, o čemur odgovarja učenec. Vpraša, če on vidi?« »Ne,« odgovori. »Kako, da odgovarjaš pravilno?« »Ker vem, kako je odgovoriti, če se pokaže tja.« Tako se morda zgodi tudi pri nas kje. Ali so res slike za med staro šaro?

Sliko bi moral imeti vsak učenec pred seboj, kakor ima knjigo ali zvezek. To bi bilo življenje v šoli in kjer življenje — tam samostojnost. Več o tem pa razmišljaj vsak sam za se: po samostojnosti k samostojnosti — veljaj tudi za nas.

Učili smo se in znamo nemški jezik več ali manj. Tiskane črke velike in male gotovo poznamo. Pa narišite, po spominu veliki nemški tiskani G. Mislim, da jih je malo med nami, ki bi to zadeli! Kaj sledi iz tega? Premalo je samo gledati — treba je tudi otipati, opisati, narisati — skratka: poslužiti se tudi roke na ta ali drugi način. Nemec pravi: er hat erfaßt, er hat begriffen. To pove več, kakor: er hat es erblickt, er hat es erschaut. In kdo bi se naučil kakšnega jezika, če bi ga ne slišal! Uriti moramo tedaj vsa čutila, da vzbuja v učencih istinite predstave, pravo umevanje. Golo besedičenje, žalibog, da ga je še vedno preveč po vseh naših šolah, nam onemogoča vsako kontrolo v duševni sodelavnosti učencev. Četudi ti pravilno odgovori, nisi še siguren, je li to receptivnost ali produktivnost.

Produkcija pa je nad reprodukcijo! Doseči pa jo je edino možno, če poleg očesa vadimo roko, roko, roko! In je to mogoče v šoli? Da! S čim? Z oblikovanjem, delom, risanjem! Preden nadaljujem, prosim, naj bi učenci v šoli malo odgovarjali — več pa pripovedovali, pripovedovali! Tisto večno izpraševanje v šoli — je rak-rana, ki požira vso samotvornost učenčev.

(Dalje.)

O računstvu za ravnovesje v gospodarstvu.

Fort. Lužar.

V šolski službi na deželi mi je večkrat kak posestnik prinesel razne gospodarske račune v pregled in primerno ureditev. Ko sem v naglici o tej ali oni dvomljivi postavki povpraševal, je dostavil: »Saj je vse zapisano.« Toda pri poznejšem pregledovanju sem opazil veliko nedostatkov v posameznih postavkah in dotičnik je tudi spoznal, da računski zaključek ni tak, kakor ga je sam nosil morda že mesece ali leto dni v glavi. Posamezne postavke niso bile dovolj vpoštevane in večkrat prehitro zavržene. Znal je sicer seštevati in izračunati več drugih reči še iz ljudske šole, a v celoti ni občutil pravega ravnovesja in zato tudi ni imel zadovoljivega gospodarskega uspeha.

Takih nedostatkov pa ne opazujemo samo pri manjšem gospodarstvu na deželi, ampak tudi pri večjih gospodarstvih v mestu in zato čitamo večkrat v časopisih o kakem slabem gospodarstvu, o očitanih primanjkljajev itd. Celo akademično izobražene osebe doznajajo, da jim še ta in ona preudarnost ne zadošča, ako prevzamejo kako gospodarstvo ter morajo v takih slučajih pošteno doplačevati svoje nestrokovno znanje. Razne izide takega gospodarjenja je porabilo tudi svetovno slovestvo za snov svojih del. Tako predstavlja norveški pisatelj Björnson v drami »En Fallit« (Polom) propad gospodarstva zaradi razkošnega življenja. Tu je med drugim stavek: »Kupljen konj je prav lep, samo eno slabo lastnost ima, da je veliko predrag.« Znana mična Nedbalova opereta »Poljska kri« kaže v lepih poučnih in zabavnih prizorih, kako je zdrava kmečka mladenka kot oskrbnica rešila z dobrim in odločnim nastopom lahkomišljeno zadolženega poljskega plemiča. V slovečem romanu »Soll und Haben« pa riše Gustav Freytag veliko aktivnost in energijo ljudskega dela v posebni zvezi s trgovino in industrijo.

Predno prehajamo pri pouku v praktični del teh računov, je potrebno, da se še nekoliko pomudimo pri bistvu ravnotežja. Dobro je večkrat prilično to poudarjati na višji stopnji pouka, oziroma v nadaljevalnih in meščanskih šolah.¹ Ker je pojem ravnotežja dandanes prenešen na razne

¹ Tu pripominjam, da v obče delim učno stvarino v dve skupini. V prvo spada snov, ki je določena v učnem načrtu. Druga skupina pa obsega stvarino za izredno ali posebno vmesno uporabo. Ta pomnožuje prvo, je ž njo v zvezi ter se nabira iz življenja. Med to snov prištevam vsebino pričujoče razprave.

stroke, celo na politiko in na ravnovesje med državami, je mogoče že pri navajanju običih svojstev teles in drugod kaj opozarjati in pripravljati na neko gospodarsko ravnovesje. Primeri iz življenja in iz knjig o prirodi kažejo opazovanja vredne reči o ravnotežju in zakone o težišču (podporišču) teles. Kako smešno se ziblje in opoteka otrok, ko prehaja k pravi hoji, torej k ravnovesju života. Vse po dvoje: nogi, roki, oči; pri živalih celo več parov nog itd. je ustvarjenih za ravnotežno vzdrževanje života. Kako hudo čuti človek, da ni več ravnotežja, ako se mu pohabi noga, da torej ne more hoditi; kaj pa šele bolnik, kateremu že primanjkuje nekega soglasja med dušo in telesom. Sicer pa je pri človeku in pri živalih nek ravnovesni čut prirojen ter ga nekako avtomatično posreduje posebno čutilo. To čutilo za naravno in smotreno (pokončno) držanje telesa tvori del ušesnega labirinta nad pred dvorom (vestibulum) in je v zvezi z bližnjimi premikajočimi telesci (otoliti). Ako se ta del labirinta n. pr. psu ali golobu odvzame (ekstirpuje), ne more več ravno hoditi. Iz fizike je nadalje znano (ali skušnja uči), da se telesa brez nekega zunanje vzroka ali brez neke zunanje sile ne premaknejo iz prejšnjega mirnega položaja; enako se že premikajoča telesa brez gotovega vzroka ne ustavijo. Vse, kar povzroča premembo kakega trajnega stanja, se imenuje moč ali sila. Ako pa vpliva na telo dvoje ali več med seboj nasprotnih sil, da se ne more premakniti, pravimo, da vzdržujejo te združene moči njega ravnotežje ali ravnovesje.

Vodoravno viseča in v svoji sredi (težišču) podprta palica se šele na obteženi strani (torej vsled sile — teže) premakne navzdol. Navadna trgovska tehtnica pa kaže, kako se ta sila premaknitve s posebnimi uteži meri ali dejansko uporablja, oziroma, kako je treba na enem koncu primerno dolagati ali odvezovati uteži, da se vzravna lega tehtnice in s tem ravnotežje med blagom in utežcem (težo in protitežo). Tako pridemo po ugotovitvi, da je neko ravnovesje in njega vzdrževanje marsikje bistveno potrebno, do pozornosti za vzgojo nekega trajnega gospodarskega čuta, katerega je treba privzgojiti kakor čut za snažnost, točnost, varčnost in druge čednosti. V nekateri družini ni nikakega umevanja o kakem gospodarskem napredku. Ali mož ali žena se opravičuje »čem bomo hranili«, otroci odrastejo tudi s tako navado ter ne morejo ničesar pod palcem obdržati za prihodnje dneve. Tudi so še najbolj srečni pri stari navadi, da morajo kako posojilo vračati. Kjerkoli se priselijo, so v samo socialno nadlogo. Nasprotno pa znajo drugi boljše denar obračati in imajo večjo gospodarsko previdnost; o ženi celo pravijo, da tri hišne ogle podpira in torej krepko drži ravnovesje v gospodinjstvu.

Na korist in škodo pri gospodarstvu vplivajo razne reči. Že slaba pridobitev, slab nakup, neprimerna pogodba je marsikoga pokopala. Treba je za natančno preračunavanje strokovnega znanja; brez tega se pri količnejšem gospodarstvu ne dajo razmere niti podrobno, niti v obče presojati. Pomniti je poleg tega, da je gospodarstvo posebna zadeva neke lastnine, ki si jo hoče človek tudi v spominu obdržati. Zatorej je

človek že od nekdaj iskal pripomočkov, da si razne reči trajno obdrži v spominu, pa tako, da si ga preveč ne obtežuje. Zlasti tekoči opravki, dolgovi in sploh reči na upanje morajo biti kje zabeležene, sicer kmalu nastopajo razdrapane razmere. Tu je prišla na pomoč grafika, zapisovanje oziroma knjigovodstvo. Že davno je gospodar s preprostimi pripomočki svoj spomin olajševal, da je zarezoval na palico (rovaš) znano »kljuko pet, križ deset«. Torej tako, kakor so zareze na domači svodni ali rimski tehtnici. (To potrebo zapisovanja je spoznal tudi tisti gospodar, ki je vse reči kar na steno napisoval s svojimi znamenji, pa mu je nekoč v njegovi odsotnosti žena prebelila te zaznamke. K sreči so bili dolžniki tako pošteni, da so mu vse vrnili.) S splošno šolsko izobrazbo je važnost napisovanja med Slovenci že dokaj priznana, zato ljudje lahko govorijo, kakor sem v pričetku omenil »saj je vse zapisano«, vendar pa je do strokovnega zabeleževanja po določenem načinu (knjigovodstvu) še precejšnja pot.

»Število je bistvo vseh reči,« je učil Pitagor. Iz števil se vidi povečanje ali pomanjšanje stvari ali tudi razmerje drugih količin. Seštevanje števil je iskanje nekega števila, ki je toliko kakor dve ali več drugih števil skupaj. Ravnesje teh števil je preglednejše, ako se včasih oblika seštevanja zasuje in posamezni postavki napišejo na levo stran, vmes potegne pokončna črta, na desno pa zapiše vsota. Še boljše se ponazoruje, ako se nariše na tabli ročna tehtnica in na njenih skledicah razvrstijo (narišejo) majhni pravokotniki s kakimi vpisanimi stoticami ali drugimi okroglimi števili na eni strani, na drugi strani pa vseobsežna vsota. Celota je enaka svojim delom. Obratno vidimo pri odštevanju, da je iz dane vsote (zmanjševanca) in ene postavke (subtrahenda) iskati še drugo postavko, ki se imenuje razlika ali ostanek. Enako je z množenjem in deljenjem. V obče uporabljamo znamenje enačaj ($=$), ki loči dva dela ali dve strani enačbe. Tudi znani izraz »algebra« (iz arabskega »al-jebr«) znači dopolnjevanje ali vpostavitve.

Dopolnjevanje števil se pričenja v osnovni šoli že pri računskem pouku na najnižji stopnji. Na vprašanje »in koliko je (toliko)« rešujejo in uporabljajo šolarji najpreprostejše enačbice (n. pr. $8 = 3 +$). Tako je tudi pozneje mnogo takega računstva, dasi se pri tem navadno izrecno ne izvaja kako jedro za pojmovanje o ravnotežju, temveč kar poišče pravilen rezultat in je s tem naloga končana. To pomanjkljivost pa omenjam posebno za uporabne in praktične naloge, in le škoda, da še vedno pogrešamo pri njih ta poudarek ravnesja v šolskih računih za višjo stopnjo. Oblika, da se navadno napisuje pogojni stavek, vprašalni stavek in potem še odgovor, pač ne zadošča vselej za dejansko (praktično) uporabo.

V računih najdemo približno take-le račune: Trгоvec kupi blaga za 670 kron in potem še za 2100 kron, plača pa takoj 600 kron in drugič na račun 800 kron; koliko je še dolžan? Odgovor: 1370 kron. Sedaj priporočam, da se vsaj na višji stopnji nadaljuje s predstavo o stremljenju k ravnesju na sledeči način:

Dan	Predmet	K	v	Dan	Predmet	K	v
16. 9.	Kupil blago	670	—	16./9.	Dal za blago	600	—
25./9.	" "	2100	—	25./9.	" " "	800	—
				7./12.	Plačal dolg (saldo) . .	1370	—
		2170	—			2770	—

Razpolovi se stran v zvezku na levo in desno polovico, v stolpce pa postavijo prejšnje količine in še kak primeren datum. Leva stran je obtežena z blagom, a desna vzravnana s plačili. Da se napravi ravnovesje ali bilancira, treba na desni strani vpovstaviti 1370 kron. S tem je račun izenačen in pred seboj imamo bistvo trgovske ali saldo bilance. Izraz bilanca je iz italijanskega »bilancia« (lat. »bi-lanx«), kar pomeni tehtnico z dvema skledicama. Kakor se določa s tehtnico teža blaga, tako se določuje z bilanciranjem vrednost drugih premoženjskih predmetov. Tako računstvo je obenem vaja za umevanje računov (kontov) ali izpisov, ki jih pošiljajo trgovci in družbe svojim strankam ob sklepu leta ali polleta ter jih je treba pregledati in potrditi, če se vknjižbe vjemajo, oziroma opozoriti na pomote. Na levi strani imajo označbo »Dati«, na desni pa »Imeti« (ali »debet« in »kredit«, ali »v breme« in »v dobro«). Spodaj pa datum in podpis trgovca. Podoben račun se napravi za račun posojila, kjer se ravnotežje začneja s predpisom posojila »v breme« in izravnava s poplačilom »v dobro«, n. pr.:

Račun posojila
(iz posojilne ali zadružne knjižnice).

V breme

V dobro

Dan	Predmet	Znesek	Obresti		Dan	Predmet	Znesek	Obresti	
			K	v				K	v
9. 0					9. 0				
2./1.	Posojilo	1200	—	—	7./1.	Vrnjeno posojilo . .	200	—	—
"	Predpis 6% obresti do 31. 12. 920.		72	—	"	Dobropis predpisa- nih %	—	11	—
					5./7.	Obresti od ostalih 1000 K do 31./12	—	61	—
					31./12.	Stanje (ali sald., ali ostanek) posojila	1000	—	—
		1 00	72	—			1200	72	—
1921	Stanje	000	—	—					

Ob stolpcu za datum se pozneje še potegne pokončna črta za tekoče številke, ki izvirajo iz knjigovodstva dotičnega zavoda, a so za račun

manjšega pomena in naj ne motijo stranke. Bilance zadrug imajo vselej najprej razpredeljen denarni promet — prejemke in izdatke dotičnega upravnega leta. Pri premoženjski ali splošni bilanci in pri popisu imovine (inventure) se vidi na levi strani napis »aktiva« ali premoženje, na desni strani pa »pasiva« ali dolgovi in dostavljeni čisti imetek za izenačenje. Tudi tu se preprosto in pregledno ponazoruje z vodoravno črto, ki je v sredi na spodaj razpolovljena z debelejšo, pokončno črto in kamor se v tej praktični obliki vpiše kak aktivni, pasivni in čisti imetek. V šolskih zvezkih je za tak slučaj najbolje rabiti dva lista ali listovano za levo in desno stran.

Vsako gospodarstvo je neka odprta zadeva, katero treba vzdržati z nekim kritjem v ravnovesju. Pri navadnem praktičnem številjenju je kmalu najti vrzel in nekak odgovor na odprto vprašanje. Vse več dela pa nastane, ako je treba neko število, neki pogoj dolgo časa in z večkratnim delom pripravljati. Recimo, da ima kdo lepe dohodke od raznih pridobivanj, a ima poleg tega odplačevati velik dolg in skrbeti za obresti. Tu je zavita tista skrb, da se na vsako malenkost pazi ter je treba z naporom in mnogostranskim znanjem prislužiti, pretehtati in s trajnim pridelovanjem celo gospodarstvo izenačiti ali izravnati. Stroški ne smejo presegati dohodkov. Podlaga so tržne cene in merske (merilne) enote. S temi se mladina v ljudski šoli kaj dobro seznaja. V nadaljevalnih in strokovnih šolah pride pri blagovnih računih na vrsto natančnejše preračunavanje, preštevilba ali kalkulacija.¹ Ta je trojna: nakupna, prodajna in proizvodna (produkcijska), pa tudi enostavna ali pa sestavljena. Težko je za vsako preračunljivost dajati navodila, ker ima lahko vsak predmet svojo posebno gospodarsko vrednost, a ta se zopet izpreminja v raznih razmerah. Zato je tudi vsaka cenitev vedno drugačna, vendar pa vztraja vsako gospodarstvo pri svojih trdnih načelih. Trгоvec ima posebno kalkulacijsko knjigo, da ima vedno na vpogled, koliko ga stane blago po vpoštevanju vseh stroškov in koliko naj prišteje (v procentih) na kupni ceni, da dobi prodajno ceno. Za obrtnika je dobra kalkulacija glavni pogoj za obstanek, torej potrebna kakor kompás za mornarja. Tudi kmetovalec postaja vedno bolj radoveden, kako se izplačuje pridelovanje kake kmetijske rastline, n. pr. koliko stane pridelovanje pšenice na 1 ha. Tu mora vpoštevati stroške za ročno in vprežno delo, za seme, za nakupljena gnojila in primeren del splošno gospodarskih stroškov (davke, vzdrževanje stavbe). Za dohodek je šteti vrednost pridelka. Če razdelimo stroške pridelovanja na množino pridelka, izvemo, koliko stane n. pr. 1 hl pšenice. Enako je treba vse na kako mersko enoto preudariti pri reji živine, n. pr. koliko stane reja 1 krave, koliko 1 l mleka itd.? Vse to je le mogoče preračunati z natančnim zapisovanjem ali

¹ Iz latinskega calculus = kamenček ali peščeno zrno; pri Rimljanih: kamenček na računski deski.

knjigovodstvom. Zato je velikega pomena, da se pri teh naukih vadijo že učenci v bistvenih gospodarskih zapiskih. Pri nadaljevalnem pouku je dobro uporabljati poseben zvezek za gospodarske zapiske in je v njega vsak teden ali vsaj vsak mesec kaj v malem obsegu napisovati ter potem zaključiti. Za deklice je prirejati tudi posebno tvarino. Učenci si lahko sami v navadnih številnicah potegnejo nekaj črt (ali razpredelnico) za datum, predmet, prejemke in izdatke. Dobra ločitev napravi dobro preglednost. S tem spoznajo učenci na lahko umljiv ali vzprejemljiv način tudi potrebo boljšega pisanja, kratic in drugih reči, ki jih prej morda niso resno zanimale in ki so bile nekaterim le za šolsko sitnost. Učenci, ki dobijo življenjsko veselje za zapisovanje, ne bodo imeli pozneje tolike mržnje do vsakterega gospodarskega knjigovodstva. Tudi dobijo nekaj več podlage za morebitni obisk kake strokovne (kmetijske, zadružne in druge) šole in tudi večjo zmožnost kdaj zastopati kako občinsko, društveno in drugo javno gospodarstvo. Včasih je poskusiti hitrejša »sproti«¹ napisovanje, da presojajo, kako se to pregledno posreči. Učenci povedo sami, kaj se je kak dan doma kupilo ali kaj je menda kdo sam kupil. Učitelj napiše na tabli v stolpce, ki jih je pred očmi učencev načrtal, učenci enako v zvezke; pozneje seveda sami. Napisovati ni le golih števil, temveč na kratko tudi predmet, da se pomote v postavkah lažje najdejo. Ogibati se je velikih števil in širokih postavk, da se ne zakrije pravo jedro.

Izmed pomožnih knjig, katere učitelj v ta namen najlažje s pridom uporablja, je »Kmetijsko gospodarstvo«, katero je strokovnjak V. Rohrman sestavil za kmetijske šole in praktične gospodarje (2. izdaja, Celje 1906). V tej knjigi so odstavki tako prirejeni, da opozarjajo, kako bi se izhajalo v sledečem času s kakim pridelkom in kako bi se tudi izkazal uspeh v računskem zaključku. Poleg tega priporočam še knjigo Lidvine Purgaj »Gospodinjstvo«² (Ljubljana 1911), kjer je tudi primerno poglavje o gospodinjstvem knjigovodstvu — srcu domačega gospodarstva. O cenitvah imajo veliko primernih nalog Stiasnyjeve računice za ponavljalne šole.

S tem razmotrivanjem sem nekoliko opozoril na račune o ravnovesju v gospodarstvu, da pridemo iz tesnih šolskih nalog malo bolj v dejansko življenje in boljše spoznavamo, kako je v vsem treba z vztrajnim ali pozitivnim delom dopolnjevati ali zadelovati neko vrzel za pravo razmerje v gospodarstvu. Potrebno je iz zmožnosti posameznega gospodarstva in zaupanja na delo zidati zanesljivejše temelje s p l o š n e g a n a r o d n e g a g o s p o d a r s t v a. Za sklep pa veljaj, da ni povsod vzrok slabega gospodarstva pomanjkanje materialnih dobrin, marveč veliko pomanjkanje n r a v n i h d o b r i n. Šele s tem se vzdržuje zdravo ravnovesje, te vire moramo iskati, ter v njih najti ključ do sreče in blagostanja. Brez poštenja ali pridobivanja premoženja po poštenih potih ni prave zadovoljnosti. Zategadelj dajmo ljudem v roke kake primerne spise, n. pr. Erjavčev

»Hudo brezno«, »Ni vse zlato«, ali pa Trunkovo »Bodi svoje sreče kovač«. Delo in blago je sicer formula, ki vse določa, pa brez čuta dolžnosti, varčnosti in plemenite značajnosti ni stalnega ravnovesja ne v posameznem ne v organizovanem gospodarstvu.

Pomožnošolski otrok v svojih psihičnih posebnostih.

Anica Lebar.

Ako skušamo dobiti iz množine enako starih otrok gotov znak, n. pr. velikost in te podatke urejamo tabelarično ali grafično, tedaj vidimo, da črta spočetka polagoma, nato vedno hitreje vstaja, ostane nekaj časa na enaki višini, potem hitro, nato počasi pada ter končno skakajoče pride do ničle. Z besedami povedano: pretežna večina enako starih otrok kaže skoro enako velikost, število otrok pa, ki znatno zastajajo za to velikostjo ali jo prekašajo, se tem bolj zmanjšuje, čim večja je razlika med osebno velikostjo posameznika in povprečno velikostjo množine. (Dr. Ew. Stier).

Ako prenesemo to skušnjo na duševno obzorje, predvsem na inteligenco, — če bi namreč mogla preskušnja inteligence podati tako natančne izkaze kakor merjenje telesne velikosti — se pokažejo enaki podatki. Tudi v obsegu inteligence najdemo za vsako življensko dobo otrokovega razvoja gotove povprečne mere, ob katerih se zbira večje število otrok, ki se pa navzgor in navzdol neenakomerno zmanjšuje.

Na dejstvu povprečne intelektualne zrelosti temelji možnost splošne izobrazbe, kakor jo zahteva šola in jo res tudi dosega. Na tem pa temelji posrečeno določanje učnih metod, dosega učnih ciljev raznih šol pri veliki množini učencev. Posamezni učitelj to nalogo tem bolje reši, čim pravilnejši je učni načrt, čim sposobnejši je sam (učitelj) in čim bolj se potrudi, da pripelje kar največ veliko učencev do cilja. Črta inteligence pa kaže, da prvo in zadnje mesto v razredu zavzemajo gotovi učenci navadno dolgo časa. Tudi za drugo, tretje in četrto (ali celo peto) mesto navzgor in navzdol učitelj lahko določi učence. Pri 40 ali 50 učencev močnem razredu pa so nadaljnje zmožnosti učencev tako malo različne, da jih ni moč razdeliti v vrste. Pogosto pa kažejo zmožnosti tudi velike skoke.

Učne metode pa se ne ozirajo na manjšine v razredu; te manjšine pa postajajo tem bolj očite, čim dalje se posamezni učenec oddaljuje od povprečnosti v razredu. Če otrok nadkriljuje ta povprečni nivô, tedaj resnična izobrazba zastaja za ono, ki je po učni metodi mogoča. Če pa je otrok pod povprečnostjo, tedaj ne more doseči cilja tega razreda.

Ljudskim in gospodarskim zahtevam na ljubo, — da se namreč vsak otrok potem šolskega pouka povzpne tako daleč v izobrazbi, kolikor po

svojih zmožnostih more, — so izza 20—30 let poskusoma jemali take manjšine iz ljudske šole ter jih v posebnih razredih izobraževali s posebno urejenim poukom. Potreba za to se je zlasti pokazala z ozirom na p o d povprečno nadarjene. Zbirali so jih v pomožnih razredih, ki so se kmalu razširili v pomožne šole. Hiter in dober razvoj teh šol je najboljše spričevalo za uspešno njihovo delo. Velikemu dobičku, ki ga nudijo normalni šoli, učiteljstvu in učencem tudi najhujši nasprotniki niso mogli oporekati, zlasti še, ker so po vplivu pomožnih šol tudi manjnadarjeni dospeli do cilja izobrazbe, ki je zanje zmožna. Za pomožne šole pa govori tudi potreba po porabi vseh delavnih moči, tudi manj spretnih; saj je padanje delavnih sil vsled vojne naučilo vse narode, da varčujejo z ostalimi in da v gospodarskem, kmetijskem in industrijskem obratu porablajo vse tudi manj zmožne.

Mnogo pozneje, v Nemčiji šele lansko leto, so se začeli zanimati za nasprotni problem, ki pa v bistvu sloni na istem principu: iz množine enako zmožnih so zbirali intelektualno zmožnejše, nadarjenejše »talente« ter jih v posebnih razredih izobraževali do viška njih zmožnosti. Na ta način so nastali razredi in šole »nadarjencev« (Begabtenklassen, Begabtenschulen). Temu pa, zlasti ker manjka zdravega in koristnega temelja, se kaže nevarna in škodljiva bodočnost. Škodo trpi pri tem učitelj navadne šole, ko pogreša pri pouku marsikatero pobudo, ki sicer izhaja od nadarjenih učencev. Trpe jo pa tudi njegovi učenci, ker izgube dober zgled, ki jih je pogosto pri pouku potegnil za sabo. Za nadarjene same pa obstoja celo nevarnost, da vsled tega uradno jim odkazanega mesta izgube pravo sodbo o svoji zmožnosti, v najboljšem slučaju postanejo bahavi in prevzetni, še hujše pa je, da slikajoč si svojo bodočnost v najpestrejših barvah, izgreše pravo pot do svojega poklica. — Prihodnost bo pokazala, ali prinaša ta premestitev zelo nadarjenih otrok v posebne oddelke več koristi ali več škode ter se bo potem tudi po tem ravnalo.

Obe šoli pa, ona za manjnadarjene in ona za zelo nadarjene, imata mnogo skupnega. Skupne težave imata v pedagoškem oziru s tem, ker posameznim razredom manjka prave povprečnosti duševnih zmožnosti. Trden učni načrt in učni cilj je docela nemogoč, ker je razlika v zmožnostih tako mnogovrstna. Največje število enako ali podobno nadarjenih je v šolah za zelo nadarjene naravno pri zmerno nadarjenih, v pomožnih šolah pa pri najboljših. Prestopek od najboljših do najslabših na pomožnih šolah pa je tako velik, da je nastala že potreba zbiralnih ali pripravljalnih razredov, ki zbirajo najslabše in jih pripravljajo šele na pouk. Gotovo bo tudi v šolah za zelo nadarjene prišlo do podobne ločitve, seveda navzgor.

Uspešen pouk v šoli zelonadarjenih in manjnadarjenih je le mogoč, če ima učitelj pri izbiri in določitvi učne snovi in metode povsem proste roke, zlast pa je za uspešno delo nujno potrebno zelo omejeno število otrok. Ukvarjati se je kar največ z vsakim posameznikom po potrebi njegove zmožnosti in individualnosti. Predpogoj temu pa je temeljita psihološka in pedagoška predizobrazba učiteljstva. Njegovo delo je v obeh

šolah mnogo težavnejše kot v ljudski šoli in višjih izobraževališčih navadne vrste. Da bi bile vse težkoče z omejenim številom učencev odpravljene, kakor se navadno poudarja, je povsem napačno domnevnje. Tudi trditev, da se učitelju pomožne šole stavijo nižje zahteve kot pa ljudskošolskemu, temelji na napačnem naziranju. Res je celotno učno obzorje pomožnošolskega učitelja za onim zelo nadarjenih in ljudske šole, vendar pridejo tu nove težkoče v poštev, katerih ni podcenjevati. Otroci pomožne šole so na meji duševnih bolezni, ali so jo celo prekoračili.

Prva težkoča je dvomljiva in nestalna črta inteligence vsakega posameznega učenca. Kdor se je poglobil v duševno stanje slaboumnih otrok, je spoznal, da se zastanek inteligence ne kaže le v tem, da bi otrok v svojem celotnem razvoju zaostal za gotovo število let in bi se potem enakomerno dalje razvijal, kakor se to splošno misli in razlaga. Ta nadaljnji razvoj je zelo nestrnjen, neenakomeren, luknjičav, poln presledkov in vrzeli. Tu so n. pr. zmožnosti spomina povsem dobre in odgovarjajo dotični stopnji, pojmovanje in tvoritev sodb pa kaže velik zastanek. Tam je opaziti povsem pravilno pojmovanje, sprejemanje in obdrževanje novih zaznav in sploh nove stvarine pa je popolno oslabeledo. Drugje zopet opazujemo slabosti za gotove zmožnosti, n. pr. pisanje ali čitanje, kar se nanaša na gotova možganska središča; zmožnost za računstvo, ali učenje na pamet pa je nedotaknjena. V vseh teh slučajih je smatrati vsakega otroka za posebnost v njegovi osebni potrebi. Učivo mu je podajati v isti obliki, ki odgovarja njegovi potrebi, njegovemu razvoju in ga privede do onega cilja, ki odgovarja njegovim zmožnostim. Da pa učitelj zmore vse to, je potrebno, da razpolaga s potrebno psihološko izobrazbo in ve najvažnejše iz psihiatrije ter pozna in ve uporabljati razne metode, česar ljudskošolskemu učitelju ni treba v toliki meri.

Ravno pri pouku slaboumnih otrok se kaže, da je inteligenca le del duševnega življenja. Kakor na njo, stavi izobrazba svoje zahteve tudi na druge duševne moči. Stalnost in vztrajnost, smotreno hotenje in izvršitev započetega dela, red, točnost, pripravnost in zmožnost za izobrazbo čudi (Gemüt), vse to so predpogoji za vsako duševno delo. Pohajajo iz čustvenosti in hotenja ter so sameposebi neodvisne od inteligence. Vendar pa so napake na tem obzorju pri intelektualno manjvrednih pogostejše kakor pri normalnih. Saj ravno pri slaboumnih nahajamo tako pogosto namesto pospešujočih svojstev bojzljivost in umikanje, nezmožnost duševne koncentracije, premehko čustvenost ali tudi brezčutnost, celo surovost z vsemi žalostnimi posledicami za celo psiho. Posebna težava nastane za pomožnošolskega učitelja, kadar presoja vse te izven inteligence se nahajajoče činitele, ki pa so za pouk velikega pomena kot zadržki pri izobrazbi slaboumnih otrok. Tudi psihiatri (dr. Stier i. dr.) so spoznali, da se pomen teh činitelev v šoli premalo uvažuje. Pogosto se smatrajo otroci za intelektualno manjvredne, psihiatriška preiskava pa pokaže, da je krivda počasnega napredka le v ovirah čustvenega življenja in hotenja. Tu ne gre za slaboumne, nego za psihopatične otroke. Dr. Stier poudarja v svojih pred-

vanjih, da je predvsem potrebno spoznati psihopatične konstitucije. Prof. Dr. Zichen jih namreč tako imenuje. Prav malo pa je znano to poimenovanje. Razlagamo si ga s pomočjo besednjaka, a to nas ne privede do cilja. »Psihopat«, tako si mislimo, je duševno bolan. Duševno delo pa je delo možganov, to se nekako zenači z dušo ali celo z intelektom: torej je psihopat duševno bolan, človek z velikim defektom inteligence, torej idiot. To pa je krivo domnevanje.

Ravnatelj vzgojevališča psihopatov v Templinu G. A. Schlegel poskuša razložiti pojem psihopat na sledeči način: Psihopat ni normalen, delovanje njegove psihe je moteno. Sedež psihe so tudi možgani. To motenje psihe pa niso ne lahki in tudi ne težki defekti inteligence. Poleg razumevanja ima v možganih svoj sedež tudi čustvo in hotenje, ki pomenita glavno delovanje psihe. Če pravimo, »ta je duševno mnogo trpel«, ne mislimo, da je njegova zmožnost mišljenja, predstavljanja, pojmovanja in presojanja trpela, nego le čustvenost in hotenje. Tudi delovanje domišljije, čustvenosti in hotenja je včasih moteno, a zato še ni abnormalno. Saj tudi v svojem razmišljanju pridemo pogosto do napačnega umevanja in napačnih sodb, a to ni abnormalnost, ampak le zmota. Pri psihopatu pa so to pojavi boleznega razpoloženja. Znanstveno res obravnavajo psihopatijo v zvezi z duševnimi boleznimi. To pa niso še razvite duševne bolezni, nego le obmejni slučajji, ki so na meji normalnosti ali se poizgube v normalnosti. Šele njih stopnjujoči razvoj privzame značaj bolezni in končuje v psihozah. Ker gre torej pri večini psihopatov za obmejne slučaje obolevnosti, se o duševni bolezni ne da govoriti. Večina psihopatov je duševno normalna. Bolestna dispozicija pa spada k bistvu psihopatije. Zato so prestopki nepazljivosti, neubogljivosti, odpornosti in drugih napak posledica psihopatije.« Kot ravnatelj vzgojevališča psihopatov podaja iz praktičnega opazovanja sledečo sliko psihopata: »Otrok stoji pod vplivom vsakdanjih dogodkov. Malenkostni zunanji vpliv zadošča, da pride iz ravnotežja. Opomin, kako naročilo, utrujenost in podobno ga pripravi v jezo in togoto, ali otožnost in žalost. Nervozna slabost, neenakomernost v čustvenem življenju in hotenju so glavni znaki psihopata. Kakor moč čustvenih izrazov, osupne človeka tudi hitra menjava te čustvenosti. Pravkar vesel do skrajnosti, postane brez vsakega vzroka otožen in potr. Tudi mišljenje se zaplete v sanjsko deželo fantazije. Enostavni dogodki se potom preživahne fantazije izpremene v čudovite, se pripovedujejo kot doživljaji in končno psihopat to tudi sam veruje. Psihopat stoji v središču vseh dogodkov. Korist ali škoda mu je razumljiva le tedaj, če se zgodi njemu. Ljubi ekstreme; je reden in snažen do skrajnosti, ali čez mero umazan. Čut sramežljivosti je malo razvit. Nagiba k raznim grdim razvadam: grize nohte, se kremži in pači. Spi nemirno in pogosto moči posteljo. Erotična stran je močno razvita. Psihopat se razvije zgodaj. S temi znaki pa psihopat še ni docela označen. Pokažejo se tudi ti znaki v raznih skupinah. Vendar so to resnični znaki, vzeti iz prakse. Spoznavanje psihopatične konstitucije pa spada med najtežje naloge, ki jih poznata psiho-

logija in ravnanje z abnormalnimi. Posebno težavno je tudi zato, ker tudi psihiatrija še ni prišla v tem smislu do konca svojih raziskavanj. Da se spoznajo posebnosti psihopatičnega motenja, je treba poznati prave duševne bolezni, ki se pri psihopatih pojavljajo v milejših oblikah.

V bistvu slaboumja, ki ima svoj vzrok v tem, da se možgani ne razvijajo pravilno, pa opazamo poleg drugih zadržkov tudi ovire, ki jih je moč spoznati le potom možganske patologije in imajo za vzrok obolelost možganov. Sem spadajo ohromelost posameznih udov, zlasti ohromelost desne ali leve strani kot posledica sifilije (po dr. Stier) ali nalezljivih bolezni, krči in krčem podobno neprostoovoljno gibanje in vse omotice. Tudi drugi znaki in pojavi otročjega slaboumja, splošen nemir, »tiksi«, grizenje nohtov, sesanje prstov, močenje itd. morajo biti učitelju vsaj toliko znani, da jih spozna za bolezni in jih ne smatra le za izrodke nevljudnosti ter jih kot take skuša odpraviti z zdravnikovim sodelovanjem in vzgojnim vplivom. Jasno je torej, da enostranske in slabotne zmožnosti, bolehnost, zlasti psihična obolelost zahtevajo od pomožnošolskega učitelja res strokovne izobrazbe, katere mu v enakih delih nudijo pedagog, psiholog in psihiater. Na ta način si more pridobiti mnogovrstnosti tistega znanja, ki je za njegov odgovornostipoln poklic potrebno.

Skušnja na pomožnih šolah je podala nekaka temeljna pravila za pomožnošolsko didaktiko. Predvsem se poudarja, da rabi učitelj na pomožni šoli v didaktičnem oziru prav mnogo prostosti. Otroci so po svojih zmožnostih tako različni in pogoji za pouk tako nestalni, da je nemogoče uporabljati didaktično mero splošnosti, še manj pa ono normalne šole. To dejstvo se zlasti pokaže na šolah, ki razpolagajo le z malim številom prestopnih razredov. Pa tudi na pomožnih šolah s primeroma dosti prestopnimi razredi mora učitelj izdelati toliko malenkostnega dela s posamezniki, da v splošnem o skupnem, razrednem pouku ne more biti govora. Saj tudi dobro organizirana pomožna šola nima pravega skupnega, razrednega pouka vsled različne otroške sposobnosti in, njih različnega razvoja. Samo nekateri predmeti in to zlasti na srednji in višji stopnji, dopuščajo skupn, razredni pouk. Za te predmete je mogoče iz prakse povzeti nekaj splošno-didaktičnih pravil, ki jih je potom skušnje mogoče doseči. Seveda se morajo ta pravila strinjati s pridobitvami psihopatologije. Vendar njenega vpliva ni smatrati za neomejeno gospodstvo v pomožni šoli. Tudi didaktika normalne šole more na pomožni šoli služiti za nekako orientacijo; podaja namreč učitelju marsikak koristen migljaj. Kakor je namreč zdravstvena pedagogika le veja na skupnem pedagoškem drevesu, tako je didaktika pomožne šole le del splošne didaktike. V koliko pa se pomožnošolska didaktika bliža splošni didaktiki, določa zdravstvenopedagoški takt pomožnošolskega učitelja. Ta možnost obojestranskega dopolnjevanja pa je praktičnim delavcem na polju pomožne šole dala pobudo, da so izbrali one temelje, ki jih je tek časa odobril ter jih jeli porabljati pri pomožnošolskem pouku.

Pri izberi učne snovi je treba uvaževati dvoje. Učni predmet mora biti tak, da se dá združevati z dosedanjimi otrokovimi doživljaji na najraznovrstnejše načine. Nikakor ne zadošča, da otroci ogledujejo, ogovarjajo in opisujejo ponazorovalni predmet ali tudi še tako dobro sliko. Nova snov je morda otrokovim doživljajem tako bistveno tuja, da kljub vsestranski obravnavi ostane v otrokovi duši povsem osamljena, ker ji manjka vsestranskega miselnega shvačanja. Torej je pri izberi učne snovi prvi predpogoj, da je vsak učni predmet vsled svojih stvarnih stikov z otrokovim predstavnim inventarjem nekako središče v dogodkih otrokovega življenja in se v že obstoječi inventar otrokovih predstav uvrsti kakor del skupne celote. To velja celo za veronauk, ki nikakor ni le pouk v sveto-pisemskih zgodbah, nego in zlasti zaradi svoje abstraktnosti kolikormoč nazorni nauk. Nikoli si otroci ne predstavljajo tako živo in torej tudi ne umevajo tako, kakor če se sveto-pisemska zgodba nekako prenese na domača tla. — Kraji, ki so otrokom znani iz vsakdanjega življenja, ali ki so si jih ogledali na poučnem izletu, so najbolj pripravi, da slabonadarjenim otrokom tvorijo izhodišče za pouk, ker jim nudijo pozorišče za dejanje, ki ga jim fantazija najlažje raznovrstno izpreminja. Na ta način je dobljen drugi didaktični pogoj pri izbiranju učne snovi, namreč: učna snov bodi bogata na dejanju. Tudi najbolj živ opis ali opazovanje kakega predmeta ali slike se ne more niti zdaleč meriti s stvarino, ki jo podaje učitelj v obliki živega dejanja, t. j. na delujoč način. Zato je navada, da se predstavlja ponajveč vsaka učna enota v obliki pripovedi, pri čemer vsi otroci sodelujejo. S tem smo zbudili pazljivost in zanimanje. Povest poslušajo tudi najslabši otroci radi, zlasti če tudi sami sodelujejo.

Razdelitev učne snovi je za učni uspeh tudi zelo važna. Predvsem je gledati na to, da je obseg učne snovi primeren. V eni učni enoti je obsežen čas 20—30 minut. Zlasti je to treba pri ustni obravnavi upoštevati. Slaboumni otrok bi pač zmožl slediti še nekaj časa pouku in tudi ustnemu razpravljanju, a utrujenost bi bila za njegove skromne moči prevelika in to na škodo učnemu uspehu tega in tudi drugih učnih predmetov. Zato je boljše takih poskusov ne vpeljavati v pouk. Nikakor pa ni potrebno, da se obravnavana učna snov v eni in isti uri v drugi učni enoti povsem opusti. Treba je le način pouka izpremeniti, n. pr. ako je prva učna enota obravnavala učno snov ustno, nadaljuje druga učna enota to delo pismeno (zlasti na srednji in višji stopnji, kjer so otroci že zmožni pisanja).

Pogosto se tu napravi didaktična napaka, da namreč učitelj svojega dela v eni učni enoti ne porazdeli v pododdelke. Saj je celo na normalni šoli to splošna zahteva. — Če učitelj zahteva, da otroci združijo podano učno snov v preprosto obliko (par stavkov), tedaj naj jim poda le majhen košček stvarine. Učna enota 20—30 minut zahteva najmanj dve podenoti. Seveda je umevno, da po vsaki podenoti učitelj napelje učence k združevanju, ki pa ne sme biti le nekako kopiranje, nego res z izpraševalno pomočjo pospešeno ponovilo. Nikakor pa se to ne sme prenesti šele na

prihodnjo učno enoto tega predmeta (čez par dni). Tako učno postopanje bi podcenjevalo vzgojni smoter (splošna duševna in telesna okrepitev) ter bi na njegov rovaš le kupičilo materialno znanje. Nihče pač ne more pričakovati od slaboumnega otroka, da bi po preteku enega dne še mogel razpolagati s celo učno snovjo v obravnavanem obsegu. Če pa se snov šele s težavo izpraša, pa je vsaka možnost miselnega in razsodnega pregleda izključena. Zato se nikoli dovolj ne poudarja, da je učna razdelitev snovi in s tem zvezana samostojnost v pripovedovanju važen predpogoj za vzgojo reda v miselnem inventarju in duševni disciplini. Vesel pojav je že, če pomožnošolski otroci po taki metodi nekoliko razpolagajo z učno stvarino. Mnogo večjega pomena pa je pri tem delu vaja duševnih moči in njih vzgoja.

Pogosto se poudarja vzgojna in učna naloga pomožne šole v smislu nege govora in njegovega izboljšanja. Skoro vsi pomožnošolski otroci trpe na organskih ali funkcionalnih govornih hibah. Pa če se na jecljajoče niti ne ozira, ostanejo pri mnogih napake v artikulaciji. — Mnogo smo si obetali od zdravstvenih tečajev in strokovnega zdravstvenega pouka za jecljalce in podobne. Resnica je, da je ta panoga pouka za drugače polnočutne velikega pomena. Slaboumnim otrokom pa manjka prvega in glavnega predpogoja za trajno zdravljenje govorne napake. Ta predpogoj je zdrava in močna volja, ki otroka obdrži na višku trajnega razpoloženja in hotenja, ker le potom strokovne vaje si more ohraniti uspeh zdravstveno-jezikovnega tečaja. Ker slaboumní te trdne opore v svoji volji nimajo, jim taki tečaji ne prinese trajne koristi. Uprav zato pa je zdravljenje govornih hib na pomožni šoli učni princip, ne samo predmet. Za ta del zdravstvene vzgoje je predvsem mesto v jezikovnem pouku. Pa tudi drugi predmeti morajo hraniti zanj dobršen del svojega časa. Za izvršitev te naloge se porabljajo vse metodične smernice strokovnega govornega zdravljenja, predvsem vzgoja za pravilno dihanje med govorjenjem. Te vaje se ponavljajo vedno in tvorijo na ta način temelj za (potom navade) dobljeno ureditev govorno motornih potov. Poleg tega neposredno popravljajočega učiteljevega vpliva na otrokov govor, pa je posredno vse to delo še tudi vpliv na oko in uho potom strogo nazorne artikulacije, ki jo učitelj prednaša z nekako pretiranostjo. V govorjenju mora biti učitelj na pomožni šoli prav tako natančen (v artikulaciji) kakor učitelj gluhonemih. Glasniki in besede so tako natančno oblikovane, da se otrok navadi zvočno sliko (Klangbild) dopolniti z zunanjo govorno sliko (Sprechbild). Ta nazorna govorna vzgoja je dober temelj za prej imenovani neposredni vpliv na celoten govor. Nikakor nezaželjena pomoč pri tem je tudi precejšnja sugestibiliteta slaboumnih otrok. Polagno govorjenje, gotova ritmika in govorni način učiteljev se polagoma prenese tudi na otrokovo govorjenje. To pa nikakor ni mala pridobitev. Pa tudi izraz v obrazu in geste učitelja niso brez pomena. Z njimi pozivlja elemente predstav na raznih čutnih poljih. Živahna, pomenljiva mimika zlasti pri dobeseđenem govoru in izpreminjajoče se, značilne geste so važni in zna-

čilni znaki pomožnošolskega pouka. Pazljivost se s tem dvigne in marsikateri govorni izraz, ki bi bil brez geste le prazen jek, si pridobi s to tehnično oporo šele pravo razumevanje.

»Dober učitelj porabi mnogo krede.« (Dinter.) Ta izrek je zlasti za pomožno šolo velikega pomena. Učitelj med poukom ne piše toliko, pač pa riše. Trenotna skica je za pouk na pomožni šoli nujna potreba. Marsikateri izraz je za otroke normalne šole brez vsake razlage umljiv, v pomožni šoli pa rabi razlage, ki mu jo najlažje da skica. Včasih to pomoč pri pouku izvrši tudi učenec. Ne gre tu za tehnične pravilnosti risbe, nego za jasnost. Take trenotne skice so na mestu tudi poleg najboljših modelov in slik. Izgotovljena slika ni v stanu nuditi pri tvoritvi pojmov tolike pomoči kakor ona, ki je nastala pred očmi vseh otrok. Poleg tega so te skice tudi točke, iz katerih izhajajo tudi samotvorne vaje učencev. Razvidno je, da je pouk vsled fizičnih in psihičnih posebnosti pomožnošolskih otrok prav raznovrsten z ozirom na način dela in izraževanja. Ta način pa je pri vsakem učitelju drugačen. Nekateri poudarja risarsko in opisovalno stran, drugi zopet dramatični način ustnega izraževanja. Za vsakega pomožnošolskega učitelja pa je nekak predpogoj dar za živahno in jasno podajanje. Če s to učiteljevo nadarjenostjo hodi roko v roki primerna izbira učne snovi in njena pravilna razvrstitev (razdelitev) in pravilna vzgoja govora, potem so dani vsi pogoji za zdravstveno-pedagoški pouk na pomožni šoli.

† Jernej Ravnikar.

Ivan Lapajne.

Dne 11. decembra 1920 je umrl v Krškem slovenski šolnik, ki je zaslužil, da se ga s sledečimi vrsticami spominjamo.

Jernej Ravnikar je bil rojen kot sin kmečkih staršev na Vačah pri Litiji 18. avgusta 1856. Rojen je bil v tisti hiši, v kateri je bil zagledal luč sveta njegov stari stric Martin Ravnikar, ki je bil tržaški škof in znamenit slovenski pisatelj. Naš Jernej je bil poslan od svojega očeta v ljubljanske šole, kjer je dovršil pet gimnazijskih razredov in ondotno učiteljsko. Po končanih študijah je služboval kot učitelj v Komendi in v Krškem, kot nadučitelj pa v Litiji, Mokronogu, Trnovem pri Ilirski Bistrici in naposled na Viču pri Ljubljani. Povsod se je odlikoval z dobrimi uspehi, ker je bil vnet za učiteljski stan, za dobro šolstvo in za napredek slovenskega naroda. Posebno se je odlikoval na raznih učiteljskih zborovanjih, na katerih se je z odločno besedo potegoval za učiteljske in šolske pravice.

Tudi s peresom se je trudil za vsetransko povzdigo slovenskih kulturnih razmer. Sodeloval je pri raznih slovenskih listih, osobito pri šolskih. V »Popotniku« je spisal (prevel) Jana Amosa Komenskega »Didaktiko«, ki je izšla v posebnem natisu. Soudeležjen je bil pri sestavi Glaserjeve zgodovine slovenskega slovstva; oddelek »Vzgojeslovje« v IV. delu (od strani 303 dalje) je iz njegovega peresa. Pri knjigi »Krško in Krčani« je sodeloval pri treh znamenitih životopisih: Jurij Dalmatin, Adam Bohorič in Valvazor. Ciril-Metodova družba je po njem priobčila životopis Martina Ravnikarja, tržaškega škofa, ki je preskrbel tretjo prestavo sv. pisma na slovenski jezik. (Prvo prestavo imamo od Trubarja in Dalmatina v 16. stol., drugi prevod pa od Blaža Kumerdeja v 18. stol.).

O rajnkem Jerneju naj bi izšel še obširnejši životopis, kakršnega je zaslužil. Iz raznih šolskih listov in iz literarne zapuščine rajnkega bi se dalo dobiti več hvalevredne tvarine. Naj tukaj še omenimo, da je bil rajnki tudi deželni poslanec za Notranjsko, kar nam spričuje o njegovi govorniški sposobnosti in čvrstem parlamentarnem nastopu. Rajnki je bil tudi strokovnjak v glasbeni stroki. Bil je pevec in imel lep bariton. Zato je rad sodeloval pri godbenem klubu, ki ga je bil osnoval znani glasbenik Parma v Krškem. Naj še omenimo, da je rajnki služboval 42 let in živel že tri leta v pokoju, katera poslednja leta so bila zanj in za njegove ljube neprijetna. Njegovi zemeljski ostanki pa počivajo v Ljubljani pri sv. Križu poleg njegove nad vse ljubljene hčerke Jerneje.

Organizacija kmetijsko-nadaljevalnih tečajev.

(Poročal na tozadevni enketi dné 3. julija 1920 kmetijski svetnik V. Rohrman.)

4. Sestava učnega načrta.

Določila glede učnih predmetov in učne tvarine.

Najvažnejši del organizacije nadaljevalnih tečajev se tiče s e s t a v e učnega načrta. Z učnim načrtom moramo ustvariti pogoje za uspešno delovanje in za obstanek teh tečajev.

Nadaljevalni tečaji imajo ostati trajna institucija našega osnovnega šolstva. Mladina se mora trajno zanimati za obisk in starši se morajo trajno pohvaliti z uspehi.

Pri sestavi učnega načrta ne gre v prvi vrsti za to, da se z njim obdela bogve koliko učne tvarine, ampak veliko bolj za to, da se podaja tista učna tvarina in v taki obliki, da se bo mladina z veseljem udeleževala pouka in da se bo navduševala za svoj poklic.

Izmed predmetov, ki pridejo v poštev za kmetijsko-nadaljevalne tečaje, je izbrati sledečih 6: v e r o u k, k m e t i j s k o s p i s j e, k m e -

tijsko računstvo, kmetijsko prirodoznanstvo, kmetijsko gospodarstvo in združništvo, državljanstvo in zakonodajo.

Pri kmetijskem prirodoznanstvu je vzeti najpotrebnejše o kmetijstvu. Nasproti učnemu načrtu iz leta 1876 je učno stvarino omejiti, ker je strokovni pouk, kakor ga zahteva ta zastareli načrt, izključen že zaradi prepričlega števila učnih ur in pa tudi zaradi prenizke stopnje duševnega razvoja pri mladini. Sicer je pa ta načrt tudi veliko preobširen, ker obdeluje najrazličnejše gospodarske panoge, po številu nič manj kakor 15. To je stvarina, ki je danes za kmetijske šole preobširna, ako naj se poučuje s potrebno temeljitostjo.

Za pouk v kmetijstvu smo dobili leta 1887 navodilo, ki ga je spisal rajni dr. Kramer. Dal mu je naslov »Kmetijsko berilo« za nadaljevalne tečaje ljudskih šol. Knjiga obsega 244 strani in je v knjigotržtvu že pošla.

Ker je to berilo verni izdelek načrta iz leta 1876., ne odgovarja do cela smotrom nadaljevalnih tečajev. Presplošna je in preobširna njena učna stvarina, po drugi strani pa preveč enciklopedična.

Dobili smo pozneje leta 1912. Stiasnyjevo »Berilo« za ponavljalne in nadaljevalne šole. Ta knjiga obdeluje le posamezne drobce iz raznih gospodarskih panog.

Tako nimamo dosedaj še nobenega navodila, ki bi popolnoma ustrezalo potrebam in smotrom nadaljevalnih tečajev. Vzrok tiči pač v tem, da se ni dosedaj še nihče prav poglobil v to vprašanje in da se ni še nihče intenzivno pečal z rešitvijo tega vprašanja.

Oprt na dolgoletne izkušnje moram naglašati, da gre v tem slučaju le za delni pouk iz kmetijstva.

S tem hočem reči, da je obdelati le gotova poglavja in le najpotrebnejšo stvarino.

Vzeti je zaradi tega pri pouku o kmetijstvu le osnovne pojme kmetijske produkcije in pogoje za povzdigo te produkcije kakor slednjič tudi pripomočke, s katerimi dosežemo ta cilj.

Ves pouk mora iti za tem, da ustvarimo pri mladini podlago za boljše umevanje njenega poklica.

Ker stoji ves ta del pouka v tesni zvezi s prirodoznanstvom, zato ga prav lahko imenujemo kmetijsko prirodoznanstvo. Tega imena so se poprijeli tudi drugod in pod tem imenom sem sprejel kmetijski pouk tudi v ta načrt.

Kmetijsko prirodoznanstvo je treba ločiti v dva dela, v kmetijsko rastlinstvo in kmetijsko živalstvo. Najbolj važen je prvi del, namreč pouk iz kmetijskega rastlinstva, ker tvori s poglavjem o rastlinskem življenju, o zemlji, o gnoju podlago za vso kmetijsko produkcijo sploh.

Ta del kmetijskega prirodoznanstva naj bi se vzel v prvem letu. Drugo leto bi prišlo na vrsto kmetijsko živalstvo, kjer so važna zlasti poglavja o živalskem življenju, o živalski hranitbi, o strežbi in oskrbovanju.

Kot specialno ali posebno stroko kmetijskega prirodoznanstva je vzeti v drugem letu tudi najpotrebnejše o sadjarstvu, zlasti o saditvi sadnega drevja, o cepljenju, o ravnanju z mladim in starejšim drevjem in o ravnanju s sadjem.

Kot važen učni pripomoček za kmetijsko rastlinstvo je smatrati šolski vrt, na katerem naj se odloči poseben in majhen oddelek tudi za rastlinsko poskuševališče, kjer naj se delajo v manjših posodah in malem prostoru poskusi z umetnimi gnojili in novimi vrstami rastlin. Šolski vrt ima rabiti v glavnem za praktični pouk dečkov v sadjarstvu, deklic pa v zelenjadarstvu.

Kot poseben predmet je sprejeti v načrt za nadaljevalno šolo kmetijsko gospodarstvo v zvezi z združništvom.

S kmetijskim gospodarstvom naj dobi mladina potreben vpogled v sestavo in vrednost gospodarskega premoženja, z združništvom pa prve in glavne pojme o važnosti združnega gospodarstva. Te pojme je treba ukoreniniti že pri mladini, če hočemo, da bo v poznejših letih kaj več sadu.

Razen teh dveh glavnih predmetov spadajo v okvir načrta še kmetijsko spisje, kmetijsko računstvo, državljanstvo in zakonodaja, kjer je treba tudi stvarnega pouka.

Načela, ki veljajo za kmetijsko-nadaljevalne šole, veljajo tudi za gospodinjsko-nadaljevalne šole.

Za učne predmete je sprejeti v načrt: verouk, gospodinjsko spisje, gospodinjsko računstvo, kmetijsko gospodinjstvo in pouk v ročnih delih.

Pri kmetijskem gospodinjstvu je vzeti najpotrebnejše o živalih in o kuhinjskem gospodinjstvu, o hišnem gospodinjstvu v ožjem pomenu besede, in sicer tako, da je predelati nauk o živalih, o stanovanju in o vrtnarstvu v prvem letu, nauk o oblačilih, o mlekarstvu in perutninarstvu pa v drugem letu. Tudi pri nauku o kmetijskem gospodinjstvu se je ravnati po načelu, da naj poučuje učiteljica le to, kar si zamore z uspehom prisvojiti na učiteljišču in kar zamore z uspehom podajati dekletom v šoli.

Izmed kmetijskih panog pridejo za učiteljice v poštev predvsem vrtnarstvo, mlekarstvo in perutninarstvo, ker si zamorejo le v teh panogah pridobiti potrebno praktično vajo in izvedenost več ali manj tudi pri vsakem hišnem gospodinjstvu, ki razpolaga s potrebnim hišnim vrtom.

Listek.

Za ženske pravice.¹

Julij Slapšak.

Današnja ženska se hoče emancipirati, to se pravi: oprostiti se hoče. Česa pa? Kaj ni prosta, prosta kot oseba, prosta kot državljanka? Ne čuva li njene osebne prostosti, t. j. njenih človeških pravic — državno pravo? Ali je mar kdo, ki ji krati pravice, katere jo naj ščitijo kot svobodno državljanko? Skratka: Ali ne uživa pravic kakor moški?

Soditi po vnanje, po obnašanje moških do žensk — še preveč! Saj opevajo žensko pesniki, obožujejo vitezi. Saj se ji daje povsod prednost, prepuščajo ji prve sedeže; posaja se jo na častna mesta; galantno se suče on na njeni levi pri promenadi; kavalirsko ji pobere robec in si šteje v čast, da sme nesti njeno povrhno jopico, dežnik, pompaduro; dvori ji nežno in spoštljivo kakor kraljici; besede so mu izbrane: dražestna, milostna... včasih, zlasti pri mladih, srčkane: golobičica, moj solnček, mila zvezdica; srček moj je že prekmečko; poljubuje se ji mehka bela rokica, po Cankarju tudi rob njenih kril, VI. Levstik je našel še lepše mesto: na dehteče laske, tam nekje za ušeski... Tudi na kmetih ne marajo zaostati; tudi tam vedo gruliti svojim golobicam, svojim srčkom. Skratka: Žensko opevajo pesniki, vitezi jo obožujejo, vse pa si šteje v čast biti najponižnejši in najvdanejši sluga nežnemu spolu, prav kakor uslužni lakaji pri perzijskem šahu ali na turškem dvoru...

Konstatiram, da tako je, ker tako nekako zahteva olika.

Soditi torej po obnašanju moških do žensk, tedaj po vnanjosti, ne uživajo te le vseh pravic kakor moški, nego so jim zbog spoštovanja in obožavanja od strani moškega spola zajamčene celo gotove predpravitve, kakor jih ima, recimo, plemstvo v kaki državi. Soditi torej po tej vnanjosti, niso one le enakopravne z moškimi, nego celo gospodarice in kraljice, izvoljeni šahi in sultani, pred katerimi spoštljivo klanjajo svoje glave možje-lakaji. Potemtakem jim moramo mi le čestitati na njihovem prvaštvu in na izvanrednem, plemenitaškem ugledu; potemtakem je tudi popolnoma neumestno in brez vsake potrebe vprašanje: »Ali ne uživa ženska pravic kakor moški?«

In vendar zakličem: »Dajte ženski pravico! Ven z žensko pravico!« In da je ta klic umesten in potreben, odgrnimo malce zaveso in pogledimo moše tam, kjer so pri nas in s par izjemami še po celem svetu sami: v deželne in državne, v poslanske in gosposke zbornice. Pogledimo in poslušajmo, kako govore o ženski tam, kjer je izvir in moč vse pravice. Odprimo bukve in videli bomo, kako spoštujejo in obožujejo žensko pri postavođaji.

Kako pa tam govore? Oho, ali jim mar v zbornici ni več ženska plemkinja, gospodarica in izvoljena kraljica, o—o? — Predstavimo si samo par sličic, samo par potez pred duševne oči, pa bomo spoznali, kaj in kako.

Pomislite: Tam je vdova, z veliko in obširno hišo, z velikimi in obširnimi gospodarskimi poslopji, z velikim in obširnim posestvom. Pride važni čas volitev, ko se izbirajo možje, katerim se kot poslancem polaga vsa moč in oblast ustavnega življenja v roke; kateri imajo torej moč in pravico sklepati postave, tičoč

¹ Kako se je borilo krščansko misleče učiteljstvo, včlanjeno v Slomškovi zvezi, za realizacijo demokratičnih idealov, kaže nastopno predavanje iz leta 1908., ki osvetljuje tudi takratni boj za žensko volilno pravico in katerega podajamo javnosti brez premembe na takratne razmere. To predavanje je bilo omenjeno že v »Slovenskem Učitelju« 1920, str. 184.

se seveda tudi premoženja te vdove, usode njenih otrok in nje same. In glejte: Nje hlapec, nje pastir, ki pod planinami kože pase, imata državljansko volilno pravico: ona pa, ki vse redi in živi; ona, ki je v eni osebi gospodar in gospodinja, mož in žena, oče in mati, — ona pa nima pravice voliti one, ki imajo takorekoč usodo države in državljanov, potemtakem tudi dobrobit njenega premoženja, nje same in njenih otrok v svojih rokah! Edino pri **občinskih volitvah** so ji dali glas; pa še tam nima pravice sama voliti, nego mora »hlače« poslati na volišče!

Vprašam, je to pravica?

Vidite, to je že ena sličica iz postavodajnih bukvic, ki nam kaže, kako spoštujejo možje žensko tam, kjer so sami.

Dalje! Splošno velja pravilo: Kolikor pravic, toliko dolžnosti, in naopak. — No, pa če že nima naša vdova nič pravic, ji dosledno tudi dolžnosti, bremen ne bodo nalagali. Ha, tukaj je pa druga »umara«! Često dovolj dobro pozna vdovo-gospodarico sodna oblast in vsi iblajtarji; pozna jo še preveč dobro davkarija z vsemi biriči in eksekutarji. O, njen denar je dober, ima se ga »p r a v i c o« iznebiti. Tudi ima »pravico« zaprta biti, ako prestopi postavo. Samo pri zakonodaji... pst, tiho! — tam smo pa mi gospodarji mi možje, tam žensk ne poznamo...

Je to pravica?

To je druga taka sličica v postavodajnih bukvicah. Ste videli to vdovo? Dolžnosti ima, o, čisto vse, do pičice vse, pravice pa — nobene; je torej brez pravic ali brezpravna. Ali kakor ta vdova so brezpravne še vse druge ženske, vsaj pa one, ki opravljajo i s t o službo kot moški, ki torej nadomeščajo v javnosti moža.

Ampak na deželi že gre, tu že še izhaja brezpravna ženska; v mestih pa je to čisto drugače.

Brezpravnost ženske sili gosposki ženski svet, zlasti »zaostale«, k emancipaciji, ako noče le sedeti in tudi obsedeti ter od dolgega časa zdehati in umirati. Vse se ne morejo pomožiti, vse ne morejo biti redovnice, učiteljice, poštarice, kasirke itd.: kam torej z ostalimi? Nikamor! Zdehati morajo in od dolgega časa umirati, druga pota so jim zaprta! Ali ni to grozno? Kajpak da je; zato pa se hočejo emancipirati, oprostiti od zdehanja in umiranja, od dolgega časa; zato pa hočejo emancipirati roke od — brezdolja, možgane od — nevednosti, da dobe potem stanu primerne delo in posla v javnosti, n. pr. kot zdravnice, uradnice itd.; saj veste, gosposke, uradniške hčerke vendar ne pojdejo na planino krave past! Ali ko se hočejo emancipirati od brezdolja rok in možgan ter se učiti in pripravljati za poklic, v katerem deluje morda njih oče, kdo jim zastavi pot z neprodirno steno, da ne morejo dalje; kdo zabranjuje vhod k studentu vede ukaželnim deklicam? Mar angel z gorečim mečem? O ne! Pred Bogom je mož človek, pa tudi žena je človek; oba sta enakopravna, enakopravna v njegovih očeh. Kdo pa? Oh, moška postavodajna moč in oblast, z majhno kljukco na papirju, ki je zvita kakor moški v zbornici, kadar se gre za žensko pravico, in ki se ji pravi paragraf. In tako je obsojena tista zaostala od gosposke družbe, ki ni ne učiteljica, ne poštarica itd., ki ni zamenjala svojega klobuka ne s poročnim vencem, ne s samostanskim pokrivalom, da sedi, sedi, sedi... zdeha od dolgega časa in umira od dolgega časa... medtem ko bi z veseljem žrtvovala svoje duševne in telesne moči v prid človeštvu, v poklicu, zanj primernem, ko bi ne bilo tiste nesrečne kljukce...

Ali ni ženska brezpravnost v gosposki družbi nekaj groznega? Ali moremo potemtakem zanikati, da bi ženska emancipacija od brezdolja, s katero si hočejo ustvariti zlasti mestne gospodične — življenje, ne bila upravičena?

O, reče se pač in piše, da živimo v dobi »splošne in enake volilne pravice«. Toda resnično pa to ni. Saj ta pravica ni za vse državljane: velik del, morda

polovica: vse polnoletno ženstvo, je izključen od pravice voliti! Za vse polnoletne ali splošna torej ni volilna pravica, saj jo imajo le moški v zakupu; zato pa bi se reklo po pravici: živimo v dobi »enake moške volilne pravice«, ne pa: v dobi »splošne in enake volilne pravice«. — Pa kako, da so krstili volilno pravico za »splošno«, ko jo dejanski izvršujejo le moški? Zato ker je ženska brezpravnost tako velika, da se je niti moški več ne zavedajo; in kadar govore o sebi, mislijo, da je to vse, vse ljudstvo. »Vse« smo le mi, mi moški...

In zdaj: Vlada je ljudstvo, ali obrnjeno: Ljudstvo je vlada, tu pa — o ironija! — ženske eksistence več ne priznajo, ali pa so mnenja, da ženska sploh človek ni. Prosim, takoj dokaz!

(Dalje prih.)

Kultura in književnost.

Pastirčki pri kresu in plesu. Pešniško delo učitelja Franceta Bevka; risbe umetnika kiparja Frančiška Kralja. Tovariši voditelji! Dolžnost naša je, da naročimo to knjižico, ki stane vezana 16 kron, nevezana 12 kron, po več izvodov za šolarsko knjižnico. Pa ne samo to! Voditelji in razredničarji, ki umevajo svoj poklic — širiti med narod kulturo — bodo skušali knjižico tudi med učenci v več izvodih prodati. Znan nam je učitelj, ki je na svoji šoli razprodal že lepo število izvodov. Učence navaja, da si nabavljajo, t. j. on sam jim naroča ali prodaja knjige in učenci njegovi tekmujejo — kdo bo imel lepšo knjižnico. To je umevanje poklica! Knjiga se naroča pri tovarših Juliju Slapšaku, nadučitelju v Mostah pri Ljubljani; dobi se tudi v ljubljanskih knjigarnah.

Fran Levstik, zbrani spisi za mladino. Priredila: Fr. Erjavec in P. Flerè. Ilustroval: Anton Koželj. Broš. 46 kron, elegantno vez. 54 kron.

Slomškovi zvezi v Ljubljani. Koncem tega meseca se vrši po celi naši kraljevini popis prebivalstva in domače živine. Da je ta popis velike važnosti, ni treba posebej poudarjati, kajti na noben drug način ne more država sebe bolje spoznati in biti natančno poučena o svoji velikosti in ustroju, kakor s periodičnim nabiranjem podatkov o prebivalstvu. Vrhutega pa bo ta prvi popis zapustil tudi potomstvu verno sliko stanja, v katerem se je naše pleme nahajalo v početku stvaritve edinstvene domovine našega troimenega naroda. Po

uredbi ministrskega sveta z dne 5. marca 1920 o popisu prebivalstva, objavljeni v »Uradnem listu« 23. oktobra 1920, št. 122, vršijo ta popis občinska oblastva s svojimi popisovalci in občinskimi popisnimi odbori. Kdo pride za popisne posle v pošte, določa 1. in 2. odstavek člena 5 omenjene uredbe, ki se glasi: »Državni in občinski uradniki in uslužbenci, učitelji vseh šol, duhovniki in drugi pismeni državljani morajo izvrševati popisne posle, za katere jih določi občinsko oblastvo. Osebe, ki opravljajo te posle v kraju, kjer osebno stanujejo, jih izvršujejo brezplačno. Tiste osebe pa, ki se določijo za popisovanje izven svojega bivališča, bodo dobivale po dvajset dinarjev dnevne za ves čas popisnega poslovanja, pri tem je všteti tudi čas za odhod in vrnitev in razen tega tudi vozne stroške.« Ker bo v veliki večini tudi učiteljstvo, bodisi kot člani popisnih odborov, bodisi kot popisovalci, pritegnjeni k temu popisu, se naslov naproša, da na svoje člane vpliva, da se radevolje odzovejo pozivom občinskih popisnih odborov, ter kakor najboljši poznavatelji ljudstva, vse ukrenejo, da se popis mirno in brezhibno izvrši. Poverjeništvu za socialno skrbstvo pričakuje od učiteljstva, da bo umevalo pomen in važnost popisa ter se ne bo branilo sprejeti poslov, katere je po omenjeni uredbi dolžno izvrševati, ker bi bilo sicer v nasprotnem slučaju poverjeništvu primorano nastopiti s postavno določenimi kazenskimi odredbami. — Poverjenik: Ribnikar.

Društvena in stanovska kronika.

Konstituiranje novega odbora. Predsednik: Ivan Štrukelj, nadučitelj na Viču; podpredsednik: Fort. Lužar, nadučitelj, dodeljen viš. šol. svetu; tajnica: Lebar Anica, strokovna učiteljica v Ljubljani; namestnica tajnice: Ojstriš Ana, strokovna učiteljica v Ljubljani; blagajnik: Slapšak Julij, nadučitelj v Mostah; blagajnika namestnik: Bezljaj Avgust, strokovni učitelj v Ljubljani; urednik »Slov. Učitelja«: Fortunat Lužar; odborniki: profesor Fr. Fabinc, trg. šola v Ljubljani; Rudolf Pečjak, strokovni učitelj v Ljubljani; Avgust Pirc, mestni učitelj v Ljubljani; Vrhovec Stanko, nadučitelj v Logu; Kleinmayr Marica, nadučiteljica v Šiški.

Poročilo o zadnjem občnem zboru sledi v »Učiteljskem vestniku«.

V vrednost in ravnanje! Današnji številki so priložene položnice. Člani naj jih uporabijo za poravnavo naročnine, t. j. 50 kron ter članarine, t. j. 70 kron — skupno tedaj 120 kron. Kdor ima še kaj zaostalega dolga, naj blagovoli poravnati tudi tega. S tem nam prihrani nepotrebne stroške in delo pri terjatvah. Če se komu vidi ta vsota previsoka, naj pomisli — koliko plačujejo za svojo organizacijo drugod! Pomisli naj tudi to, da je vrednost sedanje krone 2 predvojna vinarja! Ker je občni zbor sklenil, da moramo začeti s posebnim »Učitelj-

skim vestnikom«, naznanjamo, da nam je to mogoče samo tedaj, ako člani vpošljejo denar zanj vnaprej, ker moramo tudi mi poravnati stroške vnaprej. Na občnem zboru ste sklenili, da ste v ta namen pripravljeni žrtvovati po 100 K na leto — slede naj dejanja! Če je komu preveč plačati vse naenkrat, naj vpošlje samo nekaj, kolikor pač more — samo na položnici mora biti razvidno: 1. Članarina. 2. Naročnina na »Slov. Učitelja«. 3. Naročnina na »Učit. vestnik«.

Poziv! Vsi, ki so prejeli na ogled knjigo: »Vzgoja manjnadarjenec«, naj pošljejo po priloženi položnici vsoto 22 kron Slom. zvezi, ozir. naj knjigo vrnejo, če jo ne mislijo obdržati.

Zahvala. Bivšemu uredniku, g. prof. Fabincu, se zahvaljujemo za njegovo dveletno urejevanje »Slov. Učitelja«.

Resnici na ljubo. Ker ne maramo delati nikomur krivice, zato izjavljamo (z ozirom na neko notico v lanskem letniku), da sta bila gg. dr. Grafenauer ter dr. Majcen v sejah višjega šol. sveta načelno vedno za verskonravno vzgojo; v osebnih zadevah pa sta ravnala po svoji vesti.

Listnica. Poverjenik za uk in bogočastje, dvorni svetnik g. dr. Škaberne, nam je poslal daljše pismo, ki ga objavimo v prihodnji številki »Slov. Učitelja« ali »Učit. vestnika«.

Ali ste že naročili:

Anica Lebar, Oskrba manjnadarjencev.

Naročila sprejema nadučitelj Julij Slapšak v Mostah pri Ljubljani.
Cena 21 K s poštnino vred, v knjigarnah nekoliko več. Knjiga spada v vse naše knjižnice, in naj bi se ž njo seznanila vsaka učna oseba.

Šolske klopi

dvosedežne, Rettig - ovega sistema

ima v zalogi

Obrtna centrala v
Ljubljani Sodna ulica št. 11.

Važno!

Nujno!

Šolska vodstva

nabavijo najceneje

peresa, svinčnike, radirke, papir

in druge šolske potrebščine pri veletrgovini

LUDOVİK ŠEF, Maribor

Prešernova ulica šte. 1.

Tovarniška zaloga papirja in pisalnega orodja.

☛ Špecialna trgovina vseh
pisarniških potrebščin. ☛

Brzjavlj.: Papiršef Maribor.

Telefon 148.